

1. UVOD

Globalizacija savremenih političkih sistema dovodi do sve većeg uključivanja građana u politički život zajednice. Na taj način dolazi do sve savremenijih demokratskih sistema, demokratskih promjena, građanskih inicijativa i dr. Samim tim, termin demokratija je danas sve češće u upotrebi iako se njegovo suštinsko značenje uglavnom ne razumije.

Prema tome, da bi se termin demokratija shvatio u punom i stvarnom značenju potrebno je prihvatiti činjenicu da je demokratija nastala, razvijala se, širila i oblikovala kroz stotine, pa i hiljade godina, sve do današnjih dana. Samim tim, ogromno vremensko razdoblje koje obuhvata period od antičke demokratije, preko srednjovjekovnih slobodnih gradova, do perioda liberalnog i kasnog kapitalizma (devetnaesti i dvadeseti vijek), termin demokratija nije uvijek imao isto značenje. Zato je prihvatljivije govoriti o demokratijama, nego o demokratiji, jer je u istoriji bilo više oblika demokratije, kao što ih i danas ima više vrsta: neposredna i posredna, stvarna i formalna, politička i ekonomska, tj socijalna.

O vrstama i oblicima demokratije detaljnije će biti riječi u posebnom poglavlju ovog rada. Međutim, poseban oblik demokratije, poznat kao neposredna demokratija je upravo ono što je i suština ovog istraživanja.

Koliko je ovaj oblik demokratije uopšte prisutan u savremenim društvima još uvijek nije u potpunosti razjašnjeno jer uglavnom se o ovom obliku samo piše i raspravlja, a njena primjena u društvu uglavnom je osporavana i nikad u potpunosti ostvarena. Prema tome, veoma je teško razumjeti takvo stanje jer je još politički poredak polisa prvi okvir u kojem je nastala neposredna (direktna) demokratija. Ona je i tada predstavljala okvir po kojem građani (*polites*) o svim pitanjima odlučuju u narodnoj skupštini (*ekklesia*). Međutim, i tada je direktni oblik demokratije više ličio na posredni oblik jer su samo građani (muškarci, porijeklom iz polisa, punoljetni i slobodni) posjedovali pravo da aktivno učestvuju u političkom odlučivanju.

„Od političke filozofije Džona Loka do danas, u savremenim konsolidovanim demokratijama postoji predstavnička demokratija, sa određenim institutima koji omogućavaju aktivno i neposredno učestvovanje građana u političkom životu države. Ovo učešće građana kreće se od vrlo aktivnog učešća u svim pitanjima društveno-političkog života (švajcarski politički

sistem), do učešća građana u oblicima neposredne demokratije poput: narodne inicijative, referenduma, narodnog veta i plebiscitarnog izjašnjavanja.“¹

“Pitanje predmet referenduskog odlučivanja podrazumijeva osvrtnje na pojam demokratije i razjašnjenje definicije referenduma. Naime, izbori i referendum su ključni momenti u političkom procesu donošenja odluka na koje narod (tačnije, oni koji glasaju) može direktno uticati. Jedan od osnovnih i pravno najvažnijih oblika neposrednog učešća građana u vršenju vlasti jeste referendum.”²

Prema tome, sve većim uključivanjem građana u politički život zajednice, referendum i njegova dobra primjena, te zakonsko sprovođenje, smatraju se najvažnijim tekovinama savremenih demokratija i jednim od bitnih uslova u njihovoj konsolidaciji. Iz tih razloga, u ovom radu je data posebna i detaljna analiza referenduma kao oblika neposredne demokratije iz razloga njegovog značaja i neosnovanosti razloga njegovog osporavanja u nekim zemljama.

¹ Džamić, V. i Pavićević, V. (2014). *Referendum kao negacija neposredne demokratije - iskustva Srbije i Crne Gore*, Međunarodna politika. Br. 1155-1156. str. 118.

² Hunčak Pita, A. (2011). *Referendum u Bosni i Hercegovini*. Fondacija Centar za javno pravo. str. 2.